

ג' ל י ר נ ר ת ל ע י ר ו נ ב פ ר ש ת ה ש ב ו ע
ערוכים בידי נחמה ליבוביץ
שנת הסלט עשרה
יו"ל ע"י מוסד תורה והשכלה למבוגרים ולנוער
הסתדרות נשי מזרחי אמריקה

ב"ה

תזריע (תשי"ד)
א. שאלה כללית

י"ג

רשב"ם ב' ד"ה אדם כי יהיה בעור בשרו

1. מהי דעת הרשב"ם בטעם כל הדינים האלה?
2. הסביר את המושג "בקיאות דרך ארץ" שבדבריו.

העור בדבריו כר' ל"ד כ"ה ד"ה בהיותם כואבים
ויקרא י"א ל"ד ד"ה אשר זבוא עליו מים

ב. בטעם המצוה כוללת:

ראב"ע ב' ד"ה אדם... ולא אמר איש מבית ישראל להכניס הגורים... והכניס הגור
שלא יטמא אחר, כי הצרעת היא מהחליים הנדבקים מהחולה אל השלם.

חזקוני מ"ה ד"ה ועל שפה יעטה: להפסיק ריח רע היוצא מפיו שלא להזיק את
הבריות.

מ"ו " מחוץ למחנה מוטבו: שחולי זה ידבק על בני אדם הרגילים אצלו.

ספר החנוך: מצוה היא עלינו, שכל מי שהיה מצורע שיבוא אל הכהן לשאול על
צרתו והכהן יטמאנו או יטהרנו והוא יתנהג על פי התורה הכתובה כאשר
יצונו ה' ולא יקח הדבר כחוליו הבא במקרה, אלא יתן לב עליו, ויטעם כי
גודל עונו גרם לו... מטעם המצוה לקבוע בנפשו כי הטגחת הקבה"ן
מטילה על כל אדם מבני אדם וקיי עניני פקוחות על כל דרכי איש וכל צדפי
יראה. ולכן הוזהרנו לתת לב אל החולי הרע הזה ולחשוב כי החטא גרם אחר.
וכבר אמרו ז"ל כי בחטא לטון הרע יבוא ברוב, ולא נקחנו דרך מקרה ויט
לנו לבוא אל הכהן, שהוא העומד לכפרת החוטאים ועם חברת המכפר אולי
יטהר בחטובה ויוסגר קצת ימים כדי שיטיב אל לבו עניניו במתן ויטמטט
במעטיו. ולפעמים יסגר שני הסגרים טמא הרהר חטובה ולא חטובה שלמה
לגמרי, כאלו האמר על דרך מטל, שחשב להחזיר מחצית גולתו ואז יחדס בך
הי"ת קצת סימנים, שיוסגר שנית, אולי יטליח חטבתו ויטהר לגמרי.
וכל ענין הסגרות אלו יורה הטגחתו ב"ה על כל דרכי האדם אחת לאחת,
ולפי שהדעות רבים בהטגחת האל על ברואיו, יבואו בה הרבה פסוקים במקרא
והרבה מצוות להורות על ענין זה מהיותו פנה גדולה בתורתנו, שיש כמות
בני אדם יחטבו, כי הטגחת ה' יח' על כל עניני העולם בין בעלי חיים
או כל שאר הדברים, כלומר: שלא יתנועע דבר אחד קטן בעולם הזה רק בחפזו
ברוך הוא ובגזרתו, עד שיחטבו (= בעלי הטקפה זו), כי בנפול עלה אחד

ג' ל י ר נ ר ת ל ע י ר ו נ ב פ ר ש ת ה ש ב ו ע
ערוכים בידי נחמה ליבוביץ
שנת הסלט עשרה
יוצא לאור ע"י מוסד תורה והשכלה למבוגרים ולנוער
הסתדרות נשי מזרחי אמריקה

ב"ה

מצורע (תשי"ד)
א. שאלה כללית

י"ד

ויקרא רבה מצורע א: "זאת תהיה תורת המצורע" - הדא הוא דכתיב: (משלי ו')
"שש חנה שנא ה' ושלש תועבות נפשו... ואלו הן: עינים רמות,
לשוך שקר, וידיים שופכות דם נקי, לב חורש מחשבות און, רגלים
ממהרות לרוץ לרעה, יפיח כזבים עד שקר, ומשלה מדנים בין אחים"
ואמר ר' יוחנן: וכולהו לקו בצרעת...

ר' ש.ו. הירש רואה בלשון הפסוק ממסלי הוכחה לכך, "שאיין נגע הצרעת אלא
כטוי להרוץ אף ה' המידה אותו (את הנגע) בגופו של אדם העושה
עצמו בכל אברי גופו נושא ומפיץ כל התכונות הרעות הנ"ל,
במקום שיהיו כל אברי גופו כלים להרבות ענות צדק, דרישת
האמת, עשיית הטוב והשכנת שלום בין אדם לרעהו.

הסבר מהו הרמז הלשוני בפסוקנו ממסלי לרעיון המובא
בדברי הרב הירש?

מן האילן הוא גזר עליו טיפול, ואי אפשר שיחאחר או יקדם זמן נפילתה אפילו רגע. וזה דעת רחוק הרבה מן השכל. ויש כחות רעות יחשבו, שלא ישים השגחתו ב"ה כלל בכל נניני העולם השפל בין באנשים או בשאר בעלי חיים, והיא דעת הכופרים. ובעלי הדת האמתיים מאמינים שהשגחתו ב"ה על כל מיני בעלי החיים בכלל, שכל מין מן המינים הנבראים בעולם יתקיים לעולם, לא יכלה ויאבד כולו, כי בהשגחתו יימצא קיום לכל דבר. ובמין אדם נאמין, כי השגחתו ב"ה על כל אחד ואחד בפרט, והוא המבין אל כל מעשיהם. וכן קבלנו מגדולינו וגם נמצא על זה הרבה כתובים יורו, כי ענין כן.

ולכן הוזהרתנו התורה כי בהגיע אל האדם החולי הרע והוא הצרעת, שלא יקחנו דרך מקרה, רק יחשוב מיד כי עונותיו גרמו; וירחיק מחברת בני אדם כאדם המרוחק מרוע מעשיו, ויחזק אל המכפר המרפא שבר החטא, ויראה אליו נגעו ובקצתו ובדבריו ובפספוס מעשיו יוסר מעליו הנגע, כי האל ב"ה שמשגיח עליו תמיד יראה מעשי חטובתו וירפאהו - וזהו ענין ההסגרים, כמו שאמרנו.

1. מה בין שני הראטונים לבין דעת ספר החנוך בסעם הסגור מצורע?

2. ה"ם לב למרטי הדינים הבאים:

מועד קטן ז' א': ד' מאיר אומר: רואין את הנגעים להקל אבל לא להחמיר... (רש"י: כלומר: רואה הכהן נגע צדעת במועד לטהר, לא להחמיר: שאם רואה הכהן שהוא טמא, אינו אומר כלום, שאם מסמאן, נמצא מצערנו במועד, ורחמנא אמר (דברים ט"ז) "וסמחת בחגין".

מועד קטן ז' ב': והתניא (ויקרא י"ג י"ד) "וביום הראות בו" - יש יום טאתה רואה בו ויש יום שאי אתה רואה בו. מכאן אמרו: חתן שנולד בו נגע, כותבין לו ז' ימי המטה, לו ולביתו ולכסותו. (רש"י: לכסותו: אם נראה הנגע בכסותו.)

לאיזו מטתי הדעות הנ"ל בסעם המצוה יש להביא ראיה מפרטי דינים אלה?

3. מה הקשר שמצא ספר החנוך בין השקפתו על ההשגחה הפרטית לבין נגע הצרעת?

4. היכן מצינו בתנ"ך סמוכין לכך שצרעת באה כענש על חטאים?

5. הטוה את דברי בעל ספר החנוך על ההשגחה כאן לדברי ר' משה הוזנף בספרו מלאכת מחשבת בגליון נח הסי"ח על ההשגחה. מה ביניהם ומה הם נמוקי בעל מלאכת מחשבת נגד דעת בעל ספר החנוך?

ב. ל"ה כנגע נראה לי בבית

רש"י ד"ה כנגע

(דברי רש"י אלה לקראת משנה נגעים י"ב משנה ה')

לדברי רש"י אלה:

ר' אליהו מזרחי (טורקיה במאה ה-16): מפני דרך ארץ, שלא יאמר אדם אפילו על דבר הברור לו - ודאי, אלא ספק. וזהו שאמרו חז"ל: (ברכות ז' ע"א) "למד לטונך לומר: איני יודע".

צור-אריה (ר' ליווא בן בצלאל מפרג (מהר"ל מפרג) בסוף המאה ה-16): טעם הדבר הזה מטום (תהלים ק"א ז') "דובר שקרים לא יכון לנגד עיני". דהא כל זמן שלא נזקק לו הכהן - לאו נגע הוא, ואיך יאמר: "נגע נראה לי בבית".

תוספות יום טוב (ר' ליפמן הלר 1654-1579, אשכנז):

לכך הקפידה התורה, שלא יאמר "נגע נראה לי", כדי שלא יפתח פה לשטן, כדורשינן (ברכות י"ט ע"ב): לשולם אל יפתח אדם פיו לשטן. ואמר ר' יוסף: מאי קראה? (=היכן מצינו רמז לכך במקרא?) שני (ישעיה א'): "כמעט כסדום היינו". מאי אהדר להו? "שמעו דבר ה' קציני סדום" (עד כאן דברי הגמרא). הרי אפשר שיחזור ויכהה טרם בוא הכהן.

1. מה ההבדל העקרוני בין טלחת החכמים הנ"ל בבואה לנמק את דברי המשנה המובאים ברש"י?

2. מהו מוסר ההשכל היוצא מדברי כל אחד מהם?

3. על דברי רש"י דלעיל מקטה בעל דברי דוד:

למה לא נקט רש"י לטון המשנה (נגעים י"ב משנה ה'): "אפילו תלמיד חכם וידע שהוא נגע ודאי" ונקט לטון "שאפילו חכם ויודע...". בתוספת י"ן. נסה לתרץ קושייתו.